röster i

Nr 52 Veckan fr. o. m. 30 dec. 1962 pris 80 öre inkl. oms.

RADIO·TV

ÅRETS ÅKNING: GAMLIN GÖR EN FANTASTISK REPORTAGERESA PÅ RADIOHUSET

Se sid. 12—17

FOTO: JARL EKENRYD

jan

19.50 SPÖKOPERAN I MANAOS

IN I DET GRYMMA AMAZONAS

De brasilianska gummibaronerna skulle ha "kultur" så de köpte en fix och färdig opera från England. Svindlande gager lockade fina artister; de flesta dog i gula febern. Nu ligger operan i Manaos öde.

● Utanför decembergrått. Nere på gatan ser jag något inbyltat på två ben klafsa framåt i den smutsbruna snömodden — förmodligen en kvinna eftersom jag skymtar ett par högklackade bottiner under byxbenen.

Grått — kallt — djupfryst. Och just nu, i samma ögonblick — bara 20 timmars flygresa härifrån...

"Ett rus av skönhet och lycka, som livade sinnena, spände nerverna, vidgade hjärtat, fängslade tanken..." — så hänförd beskriver Stefan Zweig sitt möte med Rio de Janeiro i sin bok om Brasilien.

Ja, Rio de Janeiro är en underbart berusande stad. Minnena lever upp, starkt, intensivt — som dagarna ute vid Copacabana.

Hundratusentals människor, badande, solande, lekande, skrattande. — Svarta människor, röda, gula, vita. Alla i en stor gemenskap utan rasfördömning.

Och — KVINNAN — kvinnorna — i figursydda baddräkter, graciösa, höftsmygande, glidande, behagande — Guds skönaste skapelse.

Flera gånger har jag återvänt till Rio och varje gång upplevt samma lyckokänsla — känslan av att — nu är jag *hemma*.

● Men vårt uppdrag var inte att stanna i Rio utan vårt mål var att försöka nå kontakt med de fruktade Xavanteindianerna vid Rio dos Mortes (Dödens flod) i Amazonas väldiga djungelområde. Alla tillstånd måste emellertid erhållas i Rio. Nu är Rio en stad där man inte gör sej någon brådska, men efter två månader av väntan och med en annalkande regnperiod i sikte, hade vi väl blivit en aning irriterade. Tillståndet från Serviçio de Proteçao aos Indios (en institution till indianernas skydd) erhölls.

Vi blev de första icke brasilianare, som fick tillstånd att gå in i Xavanteindianernas områden. Men på ett villkor, vi skulle ha en man från organisationen med oss, dessutom var vi förbjudna att ha våra vapen framme under den tid vi befann oss på territoriet. Det sista löftet kunde vi tyvärr inte hålla, vilket jag skall berätta om längre fram.

I mitten på december startade expeditionen upp mot världens största djungelområde, Amazonas, lika stort som hela Europa. Belem, staden vid Amazonflodens mynning var vårt första mål. Expeditionen bestod nu av, förutom Rolf Blomberg, Kalle Bergholm, Johnny Schwerin, Olle Bohlin och mig själv, av Nilo Velozo från Proteçao aos Indios och så av en litten ull-apunge som vi döpte till Laban.

Våra aningar hade tyvärr besannats. Regnperioden i denna del av Amazonas hade redan satt in. Ännu hade vi vackert väder från soluppgången till klockan tolv på dagen, men vi visste att denna tid skulle krympa för varje dag.

Vi hade fått tips om att på ön Marojo' — i Amazonflodens delta — skulle finnas massor med kajmaner (en art krokodiler som kan bli ända upp till fem meter långa) dessutom ett mycket rikt djur- och fågelliv. — En fazendaägare vid namn Stegeman förde oss över till ön på sin skonare "Vicente Jose' de Miranda". Själv ägde han stora jordområden och boskapshjordar på ön.

Tyvärr visade det sej, att det mesta som vanligt var överdrivet. Kajmanerna var nästan helt utrotade. Och visserligen fanns det mycket vackra fåglar, men genom ständigt jagande väldigt skygga. Däremot krälade det av giftormar. Fullt av bushmaster, giftormen som kan bli ända till fyra meter lång, aggressiv och med stora gifttänder med mängder av gift, gör den till en av Sydamerikas farligaste ormar. Korallormar fanns det också gott om, men mest fruktade på ön var ändå cascavel, den tropiska arten av skallerorm. I bästa fall ringlar den ihop sej först och varnar genom skallran, men oftast anfaller den direkt.

Vid ett bett från en skallerorm angriper giftet nervsystemet med blindhet, kvävning och förlamning som följd. Nacken t. ex. förlamas full-

Efter svåra trapatser bl. a. fyra veckor i kanot på Rio dos Mortes — Dödens flod — kom den svenska filmexpeditionen fram till xavanteindianerna, kända som de vildaste och mest fruktade av Brasiliens urskogsindianer. Här har en xavante emellertid ställt sig bakom filmkameran, medan Torgny Anderberg instruerar.

AV TORGNY ANDERBERG

KINA hör till TV-KVÄLLEN
frasdrageer i härlig mjölkchoklad
DET ÄR FRÄS CAP TYST SMAKAR GOTT

TORSDAG

3 JANUARI 1963 ALFRED

I väntan på nödvändiga papper blev expeditionen kvar i två månader i Rio de Janeiro. Det var i och för sig rätt angenämt — Rio är staden där man mår bra och ingen gör sig någon bråddska.

ständigt, vilket gör att huvudet faller rakt framåt, åt sidan eller bakåt, som om man brutit nacken. Vaqùeiros, boskapsskötarna, säjer också att "ett bett av en cascavel bryter nacken av en människa." — En vaqueiros som skulle röja mark för sitt lilla nybygge, slog ihjäl 130 giftormar på området.

Trevligt område för en liten sommarstuga, eller hur?

● Skonaren skulle återvända till Belem dagen före julafton med last av kreatur, men endast en av oss kunde beredas plats ombord. Alla platser var redan tredubbelt "bokade". Då jag hade åtskilligt att ordna med, för vår avresa till Manaos, blev det jag som fick "platsen". Det blev en minnesrik båtresa. Förutom att lastrummet var fullpackade med kor för slakthuset i Belem, var däcket fullt med grisar, höns, hundar, sköldpaddor och passagerare, som satt och låg packade som korna i lastrummen.

Stanken var outhärdlig i den stekande hettan, 45 grader i skuggan, en skugga som aldrig kom på den öppna floden. I en av livbåtarna flyttade jag undan tillräckligt med buntade höns och sköldpaddor för att få så mycket plats att jag skulle kunna sträcka ut mej under natten. Jag somnade lugnt in sen jag slängt en råtta överbord, vilken envisades med att kila fram och tillbaka över ansiktet på mej. — Jag vaknade av att jag kände något tungt som trampade på mej, och satte mej snabbt upp.

Två par grisögon stirrade mej in i vitögat. Några trötta grymtningar från grisarna, sen la' de sej lugnt tillrätta över benen på mej. Själv var jag för trött att protestera. På morgonen väcktes jag av ett knippe tuppar vilka en sista gång tävlade om vem som kunde gala högst och längst denna julafton.

Staden Manaos ligger vid Rio Negro, inte långt från dess utlopp i Amazonfloden. För oss var Manaos en angenäm överraskning, kanske främst genom Hotel Amazonas, ett skyskrapehotell med alla bekvämligheter. En underbar kontrast till det något kärvare liv vi levt veckorna innan. Iskallt öl från champagnekylare serverades i isade glas. Bara en vecka senare, drack vi smutsbrunt vatten direkt ur Amazonfloden.

● Men även champagne har en gång flödat i Manaos. Det var under gummirushens dagar då gummibaronerna tjänade så många miljoner att de inte visste var de skulle göra av sina pengar. Man fick plötsligt för sej att man måste ha kultur. En opera måste införskaffas. Men den måste vara dyrare och finare än någon annan opera i världen. Och så beställde man en opera i England för två miljoner pund, en enorm summa den tiden. Sedan operan byggts upp i England togs den ner bit för bit och fraktades över Atlanten till Belem och från Belem på flottar den 180 mil långa vägen upp till Manaos där den på nytt byggdes upp. "Kulturen" hade anlänt till hjärtat av Amazonas. Förstklassiga operaartister och musiker lockades dit av de svindlande gagerna. För många artister blev Teatro Amazonas en definitiv slutakt. Av en operatrupp på 18 personer, dog 10 i gula febern.

Men samtidigt pågick ett grymmare spel inne i Amazonas. Tiotusentals indianer mördades. Hundratusentals förslavades, piskades, torterades på det mest bestialiska sätt för att de "kulturälskande" gummibaronerna skulle få fram sitt gummi tillräckligt snabbt, och i tillräckliga mängder. Denna grymhetens epok liksom operans i Manaos tillhör det förgångna. Men Amazonas indianer glömmer den aldrig. Från generation till generation, har stammarna fört vidare vittnesbördet om de vita plågoandarna. Man förvånar sej inte över att det har tagit lång tid för det moderna och toleranta Brasilien att nå fredlig kontakt med Amazonas indianer.

● *I en följande TV-film (lördagen den 12 jan.) skildras mötet med Xavante-indianerna, som blev mera dramatiskt än vi hade räknat med. Om Jangada, fiskeflotten, med segel och centerbord, handlar en tredje TV-film. Om livet i Barro do Ceara, den lilla fiskebyn norr om Fortaleza vid Brasiliens norra Atlantkust, som, liksom indianerna, inte vill inlemma sej i ett modernt samhällsmönster.*

DAGENS TV-PROGRAM

14.00 **MOLNIGT MELLANSPEL I MARSTRAND.**
Ett musikaliskt sommarminne med Inger Berggren, Berndt Öst och Beppo Gräsman. (Göteborg — Från kvällsprogrammet den 21/12 1962.)

14.20— **RENSKÖTARNA. II.**
Ett reportage av Eric Forsgren och Per-Åke Blidegård om samernas framtid. (Från kvällsprogrammet den 1/1.)

15.05— **BEETHOVENS VIOLINKONSERT.**
15.50 Solist: Wolfgang Schneiderhahn. Dirigent: Stig Westerberg. Radioorkestern. (Från kvällsprogrammet den 24/12 1962.)

18.00— **PÅ KRYSS MED MATHILDE.**
18.50 Norsk underhållning för barn och ungdom. (Nordvision.)

19.30 **AKTUELLT.**

19.50 **SPÖKOPERAN I MANAOS.**
En film från Amazonas av Rolf Blomberg och Torgny Anderberg. (Första avsnittet av dokumentärfilmen Jangada. — Sänds även den 21/1 e. m.)

20.10 **SVAROMÅLET.**
Fyra frågar — en svarar.

20.40 **TVA SKALL MAN VARA.**
Amerikansk långfilm från 1939, baserad på artistparet Vernon och Irene Castles liv.
Regi: H. C. Potter.
I huvudrollerna: Fred Astaire, Ginger Rogers, Lew Fields, Walter Brennan.

22.10— **AKTUELLT.**
22.30

20.40 **TVA SKALL MAN VARA**

Serien av populära filmer med Fred Astaire och Ginger Rogers byggde mestadels på "påhittade" handlingar, men i ett fall fanns det ett påtagligt verklighetsunderlag. Undantaget är kvällens långfilm i TV, som berättar om det engelsk-amerikanska dansparet Vernon och Irene Castle.

Paret Castle var oerhört populärt i USA under lång tid före första världskriget. De båda träffades på ett ovanligt sätt, när de bägge kastade sig i vattnet för att rädda en hund som höll på att drunkna. Den engelskfödde Vernon Castle lärde Irene att dansa, de tränade intensivt och slog igenom och gjorde långa turnéer, också i Europa. Så småningom tröttnade de på turnélivet och drog sig tillbaka.

När världskriget kom anmälde sig Vernon Castle som frivillig vid flyget. Han omkom under en flyguppvisning i Texas.

